

Tvorba tezaurů a souborů národních autorit

Studijní text

Kvalifikační úroveň 7

Verze 1.0

Autor: Mgr. Dagmar Staňová

Konzultant: Mgr. Jiřina Kudelová

Ostrava 2021

MINISTERSTVO
KULTURY

VISK

VEŘEJNÉ
INFORMAČNÍ SLUŽBY
KNIHOVEN

Moravskoslezská
vědecká knihovna
v Ostravě

Odborná způsobilost	Tvorba tezaurů a souborů národních autorit
Profesní kvalifikace	Knihovník specialista katalogizátor (kód: 72-015-T)
Kvalifikační úroveň	7
Klíčová slova	Autority, Národní autority, soubor národních autorit, jmenné autority, věcné autority, pravidla RDA, kooperativní tvorba, lexikální jednotka, tezaurus, sémantické vztahy, deskriptory.
Anotace	Uvedení do problematiky autorit, jejich tvorby a jednotného vytváření nových autorit.

Tvorba studijních textů je realizována za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky v rámci projektu Veřejné informační služby knihoven (VISK 1).

Zkouška z odborné způsobilosti **Tvorba tezaurů a souborů národních autorit** má 3 části, zkušební musí splnit tato kritéria hodnocení:

Kritéria hodnocení	Způsob ověření
a Popsat principy tvorby a služby Databáze národních autorit Národní knihovny ČR pro knihovny s regionální působností	Ústní ověření
b Ověřit správnost záhlaví korporace v pěti katalogizačních záznamech zahraničních monografií v Databázi národních autorit Národní knihovny ČR a v Library of Congress Authorities (Authority Kongresové knihovny), v chybných případech navrhnout opravu	Praktické předvedení
c Formou myšlenkové mapy vytvořit model tezauru ve stromové struktuře deskriptorů a nedeskriptorů, a to na základě tří odborných českých článků určených široké veřejnosti	Praktické předvedení

Tento text pro vás připravila Mgr. Dagmar Staňová, Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, dagmar.stanova@msvk.cz

Text konzultovala Mgr. Jiřina Kudelová, Slezská univerzita v Opavě, jirina.kudelova@slu.cz

OBSAH

RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍHO TEXTU	5
1 SOUBOR NÁRODNÍCH AUTORIT – ZÁKLADNÍ POJMY	6
2 NÁRODNÍ AUTORITY ČR, DATABÁZE NÁRODNÍCH AUTORIT	9
2.1 Projekt „Kooperativní tvorba a využívání souborů národních autorit“.....	9
2.2 Program VISK 9 – Rozvoj Souborného katalogu CASLIN a souboru národních programů.....	10
2.3 Portál národní autority.....	12
3 SLUŽBY DATABÁZE NÁRODNÍCH AUTORIT PRO KNIHOVNY – ZASÍLÁNÍ ZÁZNAMŮ DO SOUBORU NÁRODNÍCH AUTORIT.....	13
3.1 Postup zpracování autorit – pro knihovny se systémem Aleph.....	13
3.2 Postup pro zpracování autorit – pro knihovny přes Z39.50.....	14
4 METODIKA TVORBY PERSONÁLNÍCH AUTORIT PODLE RDA	15
5 METODIKA TVORBY KORPORATIVNÍCH AUTORIT A AKCÍ PODLE PRAVIDEL RDA.....	25
6 TEMATICKÉ VĚCNÉ AUTORITY – METODIKA TVORBY	33
6.1 Lexikální jednotka – slovní zásoba.....	33
6.2 Tvorba lexikálních jednotek.....	34
6.3 Struktura sémantických vztahů	34
6.4 MARC 21 formát pro věcné autority	35
6.5 Notáčnící znak MDT v záznamu věcné autority	36
6.6 Údaj skupiny Konspektu v záznamu věcné autority.....	36
6.7 PŘÍKLADY VĚCNÝCH AUTORIT	37
6.8 TVORBA NOVÝCH VĚCNÝCH AUTORIT	39
7 GEOGRAFICKÉ AUTORITY – TVORBA A PŘÍKLADY	40
8 CHRONOLOGICKÉ AUTORITY.....	45
9 FORMÁLNÍ DESKRIPTORY	48
SHRNUTÍ STUDIJNÍHO TEXTU	51
LITERATURA.....	52

RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍHO TEXTU

ÚVOD

Cílem této studijní opory je uvedení do problematiky tvorby tezaurů a souborů národních autorit, bez kterých by se neobešel žádný katalogizační záznam, seznámení se s terminologií a se základní strukturou autoritních záznamů ve výměnném formátu MARC 21 a podle pravidel RDA.

Opora je zaměřena především na zápis autorit v automatizovaném knihovním systému, bez kterého by se dnešní vytváření nových autorit neobešlo, a proto jsou při tvorbě i v příkladech zmíněny záznamy ve výměnném formátu MARC 21.

PO PROSTUDOVÁNÍ STUDIJNÍHO TEXTU POCHOPÍTE

- Co je předmětem souboru národních autorit,
- základní terminologii problematiky tvorby tezaurů a souboru národních autorit,
- samotnou tvorbu jednotlivých autorit a tezaurů pro tematické autority,
- jak vypadá standardní a MARC záznam pro konkrétní autority.

KLÍČOVÁ SLOVA STUDIJNÍ OPORY

Autorita, soubor národních autorit, jmenná autorita, věcná autorita, tezaurus, geografická a chronologická autorita, národní autority, databáze národních autorit.

1 SOUBOR NÁRODNÍCH AUTORIT – ZÁKLADNÍ POJMY

CÍLE KAPITOLY

Pochopení základních pojmů, které souvisejí s národními autoritami.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Národní autorita, soubor národních autorit, jmenná autorita, personální autorita, věcná autorita, tezaurus.

Na úvod je potřeba zmínit základní definice z knihovnické databáze TDKIV, které úzce souvisejí s tématem a jsou základem pro pochopení problematiky.

DEFINICE

Autorita:

- Záznam v souboru autorit.
- Souhrn informací o osobě, rodině, korporaci, dílu, vyjádření, provedení, jednotce nebo tématu. Autoritní data by měla být vytvořena tak, aby umožňovala kontrolu autorizované formy jmen, variantních forem jmen a identifikátorů používaných jako selekční údaje.

DEFINICE

Národní autorita

- Autorita orientovaná na personální, korporativní autory a unifikované názvy, týkající se konkrétního národa, země, státu. Je součástí souboru národních autorit.

DEFINICE

Soubor autorit

- Soubor ověřených a unifikovaných jmenných a/nebo věcných selekčních údajů určených pro zpracování a vyhledávání dokumentů s nezbytným odkazovým a poznámkovým aparátem.

DEFINICE

Jmenná autorita

- Souhrnné pojmenování pro autority personální, korporativní (včetně autorit rodinných, rodových a konferenčních).

DEFINICE

Personální autorita

- Druh jmenné autority, která obsahuje jméno osoby (autora) nebo osoby, která je předmětem pojednání, nebo již se dokument týká.

DEFINICE

Korporativní autorita

- Druh jmenné autority obsahující jméno korporativního autora.
- Za korporaci se považuje skupina osob s jakýmkoliv právním statutem, která je označena konkrétním jménem a vystupuje jako právnická osoba.

DEFINICE

Věcná autorita

- Souhrnné označení pro autoritní termíny označující téma, formu, druh či fyzické vlastnosti dokumentu nebo pro autoritní klasifikační znaky.

DEFINICE

Geografická autorita

- Druh autority obsahující geografické jméno.

DEFINICE

Záhlaví, autoritní záhlaví (autorizovaný selekční údaj)

- Jmenný selekční údaj, který obsahuje jméno personálního či korporativního autora nebo unifikovaný název dokumentu.
- Podle těchto údajů lze uspořádat záznamy v bibliografické nebo katalogizační databázi, a tím umožnit vyhledání dokumentů podle uvedených hledisek.
- Termín "záhlaví" používala především pravidla AACR, u pravidel RDA se preferuje pojem autorizovaný selekční údaj.

DEFINICE

Selekční údaj

- Jméno, termín, kód atd. zastupující bibliografickou či autoritní entitu.
- Prostřednictvím selekčního údaje jsou bibliografická nebo autoritní data organizována, vyhledávána a identifikována.

DEFINICE

Tezaurus

- Řízený a měnitelný slovník deskriptorového selekčního jazyka uspořádaný tak, že explicitně zachycuje apriorní (paradigmatické) vztahy mezi lexikálními jednotkami.
- Soubor výrazů vyjadřujících synonymické, hierarchické a další vztahy a závislosti, jehož funkcí je poskytnutí předem vytvořeného kontrolovaného slovníku pro ukládání a vyhledávání informací.

SHRNUTÍ KAPITOLY

V této kapitole jsme se seznámili se základními pojmy, které nás uvedly do problematiky tvorby souboru národních autorit.

2 NÁRODNÍ AUTORITY ČR, DATABÁZE NÁRODNÍCH AUTORIT

CÍLE KAPITOLY

- Pochopit důležitost národních autorit.
- Seznámit se s kooperativní tvorbou souboru národních autorit a s programem VISK 9

KLÍČOVÁ SLOVA KAITOLY

Národní autority, kooperativní tvorba, VISK 9, portál národní autority.

Národní autority České republiky (AUT) lze označit jako soubor českých národních autorit, které obsahují **jmenné** (personální a korporativní) a **věcné** autority (tematické, geografické a formální). Tato databáze je od roku 1996 spravována Národní knihovnou České republiky. Jednotlivé autoritní záznamy vytváří jak Národní knihovna ČR, tak regionální knihovny ČR a usnadňují katalogizaci fondů pracovníkům knihoven v České republice.

2.1 Projekt „Kooperativní tvorba a využívání souborů národních autorit“

Budování souborů národních autorit lze považovat za stále probíhající a nekončící proces.

Pracoviště pro národní jmenné autority v NK ČR (Oddělení národních jmenných autorit – ONJA) hraje základní a rozhodující úlohu v projektu budování souborů národních jmenných autorit.

Tento kooperativní projekt je realizován již od roku 2001 pod vedením ONJA NK ČR (díky grantovému programu MK ČR „Veřejné informační služby knihoven“). Hlavním úkolem ONJA NK ČR je správa a údržba souborů národních jmenných autorit v intencích národních interpretací přijatých standardů (AACR2, RDA, MARC 21). Věnuje se i samotné tvorbě autorit, protože oddělení je součástí odboru zpracování novodobých fondů NK ČR.

Nedílnou součástí fungování je i spolupráce ostatních českých knihoven. Samotný proces kooperace je založen na centrále (NK ČR), která má na starosti správu a údržbu souborů autorit a z kooperujících knihoven.

Postup:

Katalogizátor z kooperující knihovny si při zpracovávání titulu dokumentu nejdříve v bázi autorit ověří, zda již daná autorita/záhlaví neexistuje. Pokud ano, převezme ji a následně použije v daném bibliografickém záznamu. Pokud autoritní záznam neexistuje, vytvoří návrh autoritního záznamu, odešle jej po síti do centrální databáze, kde je posouzena správnost, a poté je záznam k dispozici všem ostatním katalogizátorům v knihovnách k praktickému využití.

Soubory národních autorit usnadňují každodenní katalogizační práci tím, že jim nabízejí již vytvořená záhlaví a další informace uložené v autoritních heslech. Tvůrcům a správcům katalogů mohou nabídnout usnadnění prací při sjednocování záhlaví bibliografických záznamů, resp. odstraňování duplicit v přístupových rejstřících bází a katalogů.

V současné době je do projektu zapojeno mnoho knihoven (městských, krajských, odborných i vysokoškolských).

Seznam kooperujících knihoven je vystaven na portálu českých národních autorit: <http://authority.nkp.cz/jmenne-autority/prehled-ucastniku-zapojenych-do-kooperace/>

V rámci kooperativní tvorby a vyžívání souborů národních autorit lze využít také Program VISK 9, podrobnosti viz následující podkapitola.

2.2 Program VISK 9 – Rozvoj Souborného katalogu CASLIN a souboru národních programů

Program VISK je výběrové dotační řízení na nekomerční programy, které každoročně vyhlašuje **Ministerstvo kultury – odbor umění, literatury a knihoven**.

Program VISK (Veřejné informační služby knihoven) je rozdělen na několik oddílů:

- VISK 1 – Koordinační centrum programu a implementace Koncepce rozvoje knihoven v ČR,
- VISK 2 – Mimoškolní vzdělávání knihovníků v oblasti ICT,
- VISK 3 – Informační centra knihoven,
- VISK 5 – RETROKON,
- VISK 6 – Memoriae Mundi Series Bohemica,
- VISK 7 – Kramerius,
- VISK 8 – Informační zdroje,
- Linie B – Zpřístupnění informačních zdrojů prostřednictvím Centrálního portálu knihoven,
- VISK 9 – CASLIN a Národní autority ČR

Na základě podání žádosti na poskytnutí dotací provozovatelům knihoven je možno v rámci programu VISK 9 využít dotace také na kooperativní tvorbu a vyžívání souborů národních autorit.

O dotaci mohou žádat pouze:

- provozovatelé knihoven evidovaných dle zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), ve znění pozdějších předpisů,
- spolky a zájmová sdružení právnických osob podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, jejichž hlavním účelem je knihovnická a informační činnost či jejich podpora.

Dotace se poskytuje maximálně do výše 70 % rozpočtovaných nákladů na celý projekt. Při stanovení výše dotace se vychází z plánovaných nákladů. Spoluúčast předkladatele žádosti se musí přímo týkat nákladů uvedených v žádosti projektu. Žádost o dotaci může předložit pouze ten subjekt, který je hlavním realizátorem předkládaného projektu.

Obsahově se podprogram VISK 9 člení na dvě části:

- část I. Rozvoj CASLIN – Souborného katalogu ČR,
- část II. Projekt "Kooperativní tvorba a využívání souborů národních autorit".

Základním cílem podprogramu Rozvoj CASLIN – Souborného katalogu ČR je zejména:

- zajištění pohotového a efektivního vyhledávání informací o dostupnosti knihovních fondů v knihovnách a informačních institucích na území ČR,
- zefektivnění, zrychlení a zkvalitnění meziknihovních výpůjčních služeb a služeb dodávání dokumentů v knihovnách ČR,
- racionalizace zpracování knihovních fondů v knihovnách ČR poskytováním služeb sdílené katalogizace,
- redukce objemu katalogizačních prací v knihovnách ČR,
- kooperativní vytváření početně bohatého a kvalitativně spolehlivého souboru národních autorit jako nástroje pro on-line sdílenou katalogizaci v knihovnách ČR,
- využití Souborného katalogu ČR jako hlavního integračního nástroje v rámci Národní digitální knihovny,
- sdílení dat knihoven v systémech otevřených dat a jejich systematické propojování v digitálním prostředí,
- kooperativní tvorba české článkové bibliografie (ANL) do doby, než bude možné plné využití výstupů digitalizačních projektů, vytvoření rozsáhlého souboru bibliografických záznamů článků z českých periodik a sborníků do projektu ANL.

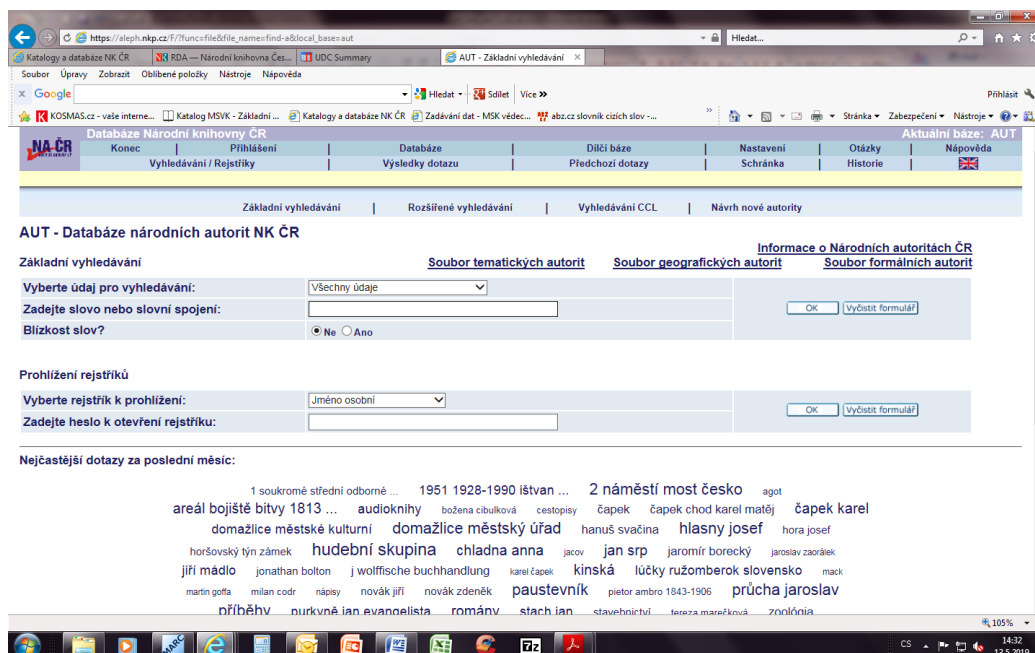
2.3 Portál národní autority

Národní knihovna ČR zprovoznila a buduje portál – rozcestník k problematice souborů národních autorit, který soustřeďuje na jednom místě potřebné informace o problematice tvorby a využívání souborů národních autorit všech typů.

Soubory národních autorit, které spravuje Národní knihovna ČR, již deset let usnadňují katalogizaci fondů pracovníkům knihoven. Je tedy na místě podívat se na autority s odstupem, zhodnotit dosavadní etapu tvorby a využívání autorit a jejich užitečnost pro každodenní katalogizační praxi českých knihoven. Zajímavé jistě bude zmínit i projekt uplatnění autorit v dalších paměťových institucích, který je unikátní i v evropském měřítku.

WEBOVÝ ODKAZ

https://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-a&local_base=aut

Obrázek č. 1 – Úvodní stránka Databáze národních autorit NK ČR

SHRNUTÍ KAPITOLY

Podrobnější seznámení s národními autoritami, s kooperativní tvorbou a využíváním souboru národních autorit. Jedna z podkapitol je věnována i portálu národních autorit, který je v podstatě velmi dobrým rejstříkem pro jednotlivé autority a pomocníkem při vytváření nových autorit.

3 SLUŽBY DATABÁZE NÁRODNÍCH AUTORIT PRO KNIHOVNY – ZASÍLÁNÍ ZÁZNAMŮ DO SOUBORU NÁRODNÍCH AUTORIT

CÍLE KAPITOLY

- Pochopit princip zpracování a zasílání vytvořených autoritních záznamů.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Automatizovaný knihovní systém, protokol Z39.50, kooperace.

Knihovny mají 2 možnosti zpracování a následně i zasílání zpracovaných autorit záznamů. Jeden postup je určen pro knihovny s automatizovaným systémem ALEPH a další postup je určený knihovnám, které používají jiný automatizovaný knihovní systém. Tyto knihovny mohou využívat zasílání přes protokol Z39.50.

3.1 Postup zpracování autorit – pro knihovny se systémem Aleph

Mezi hlavní zásady zpracování autorit pro knihovny se systémem ALEPH patří:

- Používání výměnného formátu MARC 21.
- Ukládání vytvořených autorit pouze do centrální autoritní báze; své BIB záznamy mají propojené na lokální kopii autoritní báze, která se každou noc dávkově aktualizuje.
- Vstup do kooperace ve smyslu vytváření návrhů autorit je možný po dohodě s NK ČR s oddělením autorit a po vyškolení a zajištění technických předpokladů.
- Kooperace umožňuje dvoustupňovou kontrolu dodávaných záznamů. Na lokální úrovni dochází k lokální supervizi (pověřený pracovník ručí za správnost záznamu bez ohledu na to, zda na lokální úrovni záznam vytvořil řadový katalogizátor, nebo záznamy tvoří jen pověřený supervizor) a následně v NK ČR probíhá druhý stupeň supervize (prověření správnosti dodávaných informací i zdrojů). Dvoustupňová kontrola je volena z důvodů maximální možné filtrace vzniku duplicit a chyb.
- Katalogizátoři mohou revidovat vlastní záznamy před schválením i navrhnout opravy autorit již schválených.

3.2 Postup pro zpracování autorit – pro knihovny přes Z39.50

Pokud knihovny mají jiný systém než NK ČR (Aleph), většinou si budují své lokální autoritní báze, do kterých autoritní záznamy z báze národních autorit kopírují; tyto báze obsahují jak "národní" autority, tak autority "lokální". Vstup do takového typu spolupráce je opět možný pouze se souhlasem NK ČR a pracovníky souboru autorit a po vyškolení a zajištění technických předpokladů.

Katalogizátoři následně vytvářejí záznamy autorit ve svém domácím prostředí ve formátu a kódování diakritiky, které používají ve své lokální bázi – konverzi zajišťují programové nástroje.

Aby tato kooperace mohla probíhat, musí mít tento typ knihoven v rámci automatizovaného knihovního systému klienta Z39.50, který umožňuje přístup jak do báze národních autorit, tak do pomocné (přestupní) báze na Z39.50 serveru, tzv. "bandasky".

Další postup vytváření pak probíhá tak, že katalogizátoři prověří existenci autority v bázi národních autorit (AUT): pokud ji naleznou, stáhnou záznam do vlastní autoritní báze; pokud nenaleznou, vytvoří záznam do "bandasky" (báze na Z39.50 serveru, která není uživatelům přístupná), a zároveň ho uloží do své lokální báze

Zvláštní programy záznam z "bandasky" přepracují do importního formátu Aleph, zajistí dle potřeby konverzi formátu a záznam importují do báze AUT; z údajů uložených katalogizátorem se přenášejí pouze vybraná pole, do ostatních se ukládají předdefinované nebo systémem generované hodnoty; záznam se objeví a je vyhledatelný v bázi AUT nejdéle čtvrt hodiny po uložení.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Kapitola je zaměřená na podrobný postup při zasílání autorit záznamů. Samotné zasílání záznamů autorit se vždy liší podle typu knihoven a podle toho, jestli knihovní automatizovaný systém je shodný s tím, který používá NK ČR.

4 METODIKA TVORBY PERSONÁLNÍCH AUTORIT PODLE RDA

CÍLE KAPITOLY

- Tato kapitola je věnována samotné metodice tvorby personálních autorit v rámci automatizovaného knihovního systému a to z důvodu případného sdílení vytvořených autorit. Proto je záznam tvorby vysvětlen v rámci pravidel RDA a strukturován podle jednotlivých polí a podpolí formátu MARC 21.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Jmenné autority, personální autority, záznam MARC 21.

VYSVĚTLENÍ

Personální autorita je součástí jmenných autorit.

Přehled polí a podpolí autoritního záznamu ve formátu MARC 21

Návěští

Kontrolní pole a identifikační kódy*

001 Kontrolní číslo (NO)**

003 Identifikátor kontrolního čísla (NO)

005 Datum posledního zpracování (NO)

008 Údaje pevné délky (NO)

024 Jiný standardní identifikátor (O)

První indikátor: 7 (zdroj specifikován v podpoli 2)

\$a standardní číslo nebo kód (NO)

\$2 zdroj (NO)

040 Zdroj katalogizace (NO)

\$a Agentura zajišťující původní katalogizaci (NO)

\$b Jazyk katalogizace (NO)

\$c Agentura převádějící záznam do strojem čitelné podoby (NO)

\$d Agentura, která záznam modifikovala (O)

\$e Použitá pravidla popisu (NO)

046 Speciální kódovaná data (O)

\$f Datum narození (NO)

\$g Datum úmrtí (NO)

\$s Počáteční datum činnosti (NO)

\$t Konečné datum činnosti (NO)

Záhlaví

100 Záhlaví – osobní jméno (NO)

Indikátor: 0 = Rodné/křestní jméno

1 = Příjmení

3 = Jméno rodu/rodiny

\$a Osobní jméno (NO)

Jména osob

Jména rodů a rodin

\$b Římské číslice (NO)

\$c Doplnky ke jménu jiné než data (O)

Církevní hodnosti

Křesťanští svatí

Tituly panovníků, jejich manželek a dětí a šlechtické tituly

Výrazy označující rodinný vztah a následující za příjmením

Povolání jako doplněk

Kvalifikátory u fiktivních postav

\$d Data související se jménem (NO)

\$g Rozpis iniciál rodného/křestního jména (NO)

\$7 Kontrolní číslo (NO)

Úplné věcné odkazy

368 Jiné související informace o osobě (O)

\$c jiné označení osoby (O)

\$d titul osoby (O)

\$s počáteční datum rozmezí (NO)

\$t konečné datum rozmezí (NO)

370 Související místo (O)

\$a místo narození (NO)

\$b místo úmrtí (NO)

\$c související země (O)

\$f jiné související místo (O)

\$s počáteční datum rozmezí (NO)

\$t konečné datum rozmezí (NO)

372 Oblast působnosti (O)

\$a oblast působnosti (O)

\$s počáteční datum rozmezí (NO)

\$t konečné datum rozmezí (NO)

373 Afiliace (O)

\$a afiliace (O)

\$s počáteční datum rozmezí (NO)

\$t konečné datum rozmezí (NO)

\$2 zdroj termínu (NO)

374 Povolání (O)

\$a povolání (O)

\$s počáteční datum rozmezí (NO)

\$t konečné datum rozmezí (NO)

375 Pohlaví (O)

\$a pohlaví (O)

\$s počáteční datum rozmezí (NO)

\$t konečné datum rozmezí (NO)

377 Související jazyk (O)

\$a kód jazyka (O)

Směrování a odkazy

400 Směrování odkazu viz – osobní jméno (O)

\$w Řídící podpole (NO)

d = akronym

r = označení vztahu v \$i

\$i Instrukční fráze (NO)

Církevní jméno:

Jméno získané sňatkem:

Pseudonym:

Rodné jméno:

Skutečné jméno:

Společný pseudonym:

Světské jméno:

\$2 Jazyk katalogizace a záhlaví (NO)

\$0 o (NO)

500 Směrování odkazu viz též – osobní jméno (O)

Poznámky, všeobecné informace a elektronické umístění a přístup

665 Odkaz na historii záhlaví (NO)

\$a Odkaz na historii záhlaví (O)

667 Neveřejná všeobecná poznámka (O)

\$a Neveřejná všeobecná poznámka (NO)

670 Zdroj nalezených informací (O)

\$a Zdroj citace (NO)

\$b Nalezená informace (NO)

\$u Unifikovaný identifikátor zdroje (O)

675 Zdroj prověřovaný s negativním výsledkem (NO)

\$a Citace zdroje (O)

678 Biografické nebo historické údaje (O)

Indikátor: 0 = Biografický koncept

\$a Biografické nebo historické údaje (O)

682 Informace o zrušeném záhlaví (NO)

\$i Vysvětlující text (O)

\$a Náhrada záhlaví (O)

856 Elektronické umístění a přístup (O)

Indikátor (= 1. indikátor): 4 = http

Indikátor (= 2. indikátor): 2 = Související zdroj

\$u Adresa elektronického zdroje (O)

\$y Text odkazu (O)

\$4 N (NO)

Národní pole

906 Interní údaje o zpracování (O)

VYSVĚTLIVKY K POLÍM

Pole označená *

- Jde o pole generovaná z větší části automaticky, katalogizátor do nich obvykle nezasahuje

pole** (O) a (NO)

- Znamenají opakovatelné či neopakovatelné pole/podpole

PŘÍKLAD PERSONÁLNÍ AUTORITY VE STANDARDNÍM FORMÁTU

Ident. číslo	ola2007364886
Záhlaví	👤 Mornštajnová, Alena, 1963-
Odkaz. forma	Mornštajnová, Alena, 1963-
	Murnštajnůvā, Alinā, 1963-
Místo narození	Valašské Meziříčí, Česko
Související země	Česko
Oblast působení	literatura ; překladatelství ; lektorství (vzdělávání)
Profese	spisovatelky ; překladatelky ; lektorky (vzdělávání)
Jazyk	čeština ; angličtina
Biogr./Hist. údaje	Narozena 24. 6. 1963 ve Valašském Meziříčí. Mgr., překladatelka a spisovatelka. Pracuje jako lektorka anglického jazyka a překladatelka beletrie.
Zdroj	Dívka s minulostí / Janelle Denisonová ; [překlad z angličtiny Alena Mornštajnová]
	Chci tě, lásko / Leanne Banksová. Zakázané touhy / Caroline Crossová ; [překlad Eva Fuková, Alena Mornštajnová]
	Mornštajnová, A.: Slepá mapa
	www(Wikipedie, Otevřená encyklopedie), cit. 31. 8. 2021 - datum a místo narození, biografické údaje, viz https://cs.wikipedia.org/wiki/Alena_Mornštajnová

	Mornštajnova, Alena: Chana, 2020 - odkaz viz
	Mürnštajnjüfä, Alinä : Sanawät aş-şamt, 2021 - odkaz viz
Další informace	 Wikipedie (Alena Mornštajnová)
	 Wikidata

PŘÍKLAD STEJNÉ PERSONÁLNÍ AUTORITY VE FORMÁTU MARC

LDR	-----cz--a22-----n--4500
FMT	JA
001	ola2007364886
003	CZ-PrNK
005	20211019145601.0
008	061229 n aznnaabn-----n-a a-----
0247	a 0000000407938923 2 isni
0247	a Q22670123 2 wikidata
040	a OLA001 b cze d ABA001 d PVG001 d ABA001 d ABE336 d ABA001 d BOA001 e rda
046	f 1963
1001	a Mornštajnová, Alena, d 1963- 7 ola2007364886
368	d Mgr.
370	a Valašské Meziříčí, Česko c Česko
372	a literatura a překladatelství a lektorství (vzdělávání)
374	a spisovatelky a překladatelky a lektorky (vzdělávání)
375	a žena
377	a cze a eng
4001	a Mornštajnova, Alena, d 1963- 2 czegre 0 o
4001	a Mürnštajnjüfä, Alinä, d 1963- 2 czeara 0 o
670	a Dívka s minulostí / Janelle Denisonová ; [překlad z angličtiny Alena Mornštajnová]
670	a Chci tě, lásko / Leanne Banksová. Zakázané touhy / Caroline Crossová ; [překlad Eva Fuková, Alena Mornštajnová]
670	a Mornštajnová, A.: Slepá mapa
670	a www(Wikipedie, Otevřená encyklopedie), cit. 31. 8. 2021 b datum a místo narození, biografické údaje u https://cs.wikipedia.org/wiki/Alena_Mornštajnová
670	a Mornštajnova, Alena: Chana, 2020 b odkaz viz
670	a Mürnštajnjüfä, Alinä : Sanawät aş-şamt, 2021 b odkaz viz
6780	a Narodena 24. 6. 1963 ve Valašském Meziříčí. Mgr., překladatelka a spisovatelka. Pracuje jako lektorka anglického jazyka a překladatelka beletrie.

PŘÍKLAD PSEUDONYMU

STANDARDNÍ ZÁZNAM ZÁPISU PSEUDONYMU

Ident. číslo	jo2013771217
Záhlaví	 Galbraith, Robert, 1965-
Viz též	Scamander, Newt (fiktivní postava), 1897-
	Whisp, Kennilworthy, 1965-
	Rowling, J. K., 1965-
Související země	Velká Británie
Oblast působení	fantasy literatura ; literatura pro děti a mládež
Profese	spisovatelky
Jazyk	angličtina
Historie záhlaví	Pod mužským pseudonymem Robert Galbraith napsala román The Cuckoo's Calling. Newt Scamander je fiktivní postava ze světa Harryho Pottera, pod kterou J. K. Rowlingová napsala Fantastická zvířata a kde je najít.
Biogr./Hist. údaje	Britská spisovatelka beletrie pro děti i dospělé.
Zdroj	LC (Names), cit. 15. 7. 2013
	www(Wikipedia, the free encyclopedia) , cit. 15. 7. 2013
Další informace	 Wikipedie (J. K. Rowling)
	 Wikidata
	 ISNI

ZÁZNAM V MARC 21 U STEJNÉHO ZÁZNAMU PSEUDONYMU

LDR	-----cz--a22-----n--4500
FMT	JA
001	jo2013771217
003	CZ-PrNK
005	20171120103558.0
008	130715 n aznnaabn-----n-a a-----
040	a ABA001 b cze d ABA001 e rda
046	f 1965
1001	a Galbraith, Robert, d 1965- 7 jo2013771217
370	c Velká Británie
372	a fantasy literatura a literatura pro děti a mládež
374	a spisovatelky
375	a žena
377	a eng
5001	w r i Skutečné jméno: a Rowling, J. K., d 1965- 7 jo20000071115
5001	a Whisp, Kennilworthy, d 1965- 7 jo2013771215
5001	a Scamander, Newt c (fiktivní postava), d 1897- 7 jo2013771210
665	a Pod mužským pseudonymem Robert Galbraith napsala román The Cuckoo's Calling. Newt Scamander je fiktivní postava ze světa Harryho Pottera, pod kterou J. K. Rowlingová napsala Fantastická zvířata a kde je najít.
670	a LC (Names), cit. 15. 7. 2013
670	a www(Wikipedia, the free encyclopedia), cit. 15. 7. 2013
6780	a Britská spisovatelka beletrie pro děti i dospělé.
85642	u http://en.wikipedia.org/wiki/J._K._Rowling 4 N
906	a br20130715 b anmu

PŘÍKLAD RODU

STANDARDNÍ ZÁZNAM ZÁPISU RODU

Ident. číslo	jx20060403056
Záhlaví	 <u>Lucemburkové (rod)</u>
Související země	Česko
Biogr./Hist. údaje	Šlechtický rod.
Zdroj	Emanuel Vlček: Fyzické osobnosti českých panovníků.

	Jiří Spěváček: Rozmach české státnosti za vlády Lucemburků v souvislostech evropské politiky
	Jörg K. Hoensch: Die Luxemburger
	Lenka Bobková: Územní politika prvních Lucemburků na českém trůně
	Text a fot. Emanuel Vlček, Jiří Spěváček: Karel IV. a jeho rodina
Další informace	 Wikipedie (Lucemburkové)
	 Wikidata

ZÁZNAM V MARC 21 U STEJNÉHO ZÁZNAMU RODU

LDR	----nz--a22-----n--4500
FMT	JA
001	jx20060403056
003	CZ-PrNK
005	20080401082242.0
008	060403 n acnnaabn-----n-a a-----
040	a ABA001 b cze d ABA001
1003	a Lucemburkové (rod) 7 jx20060403056
370	c Česko
667	a Záznam neprošel revizí podle pravidel RDA.
670	a Emanuel Vlček: Fyzické osobnosti českých panovníků.
670	a Jiří Spěváček: Rozmach české státnosti za vlády Lucemburků v souvislostech evropské politiky
670	a Jörg K. Hoensch: Die Luxemburger
670	a Lenka Bobková: Územní politika prvních Lucemburků na českém trůně
670	a Text a fot. Emanuel Vlček, Jiří Spěváček: Karel IV. a jeho rodina
6780	a Šlechtický rod.
906	a nv20060403
906	a fx20080401 b tone
SYS	000337565

VYSVĚTLENÍ

V některých uváděných příkladech personálních autorit je možné si u záznamů v MARC 21 všimnout pole 667 a poznámky: **Záznam neprošel revizí podle pravidel RDA**. Poznámky toho typu se mohou objevovat i u jiných jmenných a věcných autorit a je to způsobeno tím, že autorita byla vytvořena před rokem 2015, kdy platila pravidla AACR2 a podoba autorit se tím pádem může trochu lišit.

WEBOVÝ ODKAZ NA DATABÁZI JMENNÝCH AUTORIT:

https://authority.nkp.cz/jmenne-authority/metodicke-materialy/metodika-jmena-cvicne-2#priklady_zaznamu

SHRNUTÍ KAPITOLY

Tato část se věnuje podrobnému autoritnímu záznamu personální autority ve výměnném formátu MARC 21 s uvedením příkladů. Použité příklady, pokud není uvedeno jinak, prošly buď revizí podle pravidel RDA, nebo byly vytvořeny od června 2015. Příklady autorit, které byly vytvořeny před rokem 2015, se mohou lišit, protože standardy pro vytváření autorit se lišily.

5 METODIKA TVORBY KORPORATIVNÍCH AUTORIT A AKCÍ PODLE PRAVIDEL RDA

CÍLE KAPITOLY

- Metodika tvorby korporativních autorit v rámci automatizovaného knihovního systému.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Korporativní autority, výměnný formát MARC 21.

Tato kapitola je věnována soupisu jednotlivých polí a podpolí formátu MARC 21, která se používají v autoritním záznamu pro korporace a akce.

Příklad korporace a akce:

- Základní škola (Boskovice: Česko)
- Galerie Magna (Ostrava: Česko)
- Ostravské muzeum (Ostrava: Česko)
- Rock for People (festival)

PŘEHLED POLÍ A PODPOLÍ AUTORITNÍHO ZÁZNAMU VE FORMÁTU MARC 21

Návěští

Kontrolní pole a identifikační kódy

001 Kontrolní číslo (NO)

003 Identifikátor kontrolního čísla (NO)

005 Datum posledního zpracování (NO)

008 Údaje pevné délky (NO)

040 Zdroj katalogizace (NO)

\$a Agentura zajišťující původní katalogizaci (NO)

\$b Jazyk katalogizace (NO)

\$c Agentura převádějící záznam do strojové podoby (NO)

\$d Modifikující agentura (O)

\$e Použitá pravidla popisu (NO)

Záhlaví

110 Záhlaví – jméno korporace (NO)

- 1. indikátor: 0 = Invertovaná forma jména
1 = Jméno jurisdikce
2 = Jméno v přímém pořadí
- 2. indikátor: nedefinován
- \$a Jméno korporace nebo jurisdikce jako vstupní prvek (NO)
- \$b Podřízená složka (O)
- \$n Číslo (pořadí) akce (O)
- \$d Datum konání akce (O)
- \$c Místo konání akce (O)
- \$7 Kontrolní číslo (NO)

111 Záhlaví – jméno akce (NO)

- 1. indikátor: 0 = Invertovaná forma jména
1 = Jméno jurisdikce
2 = Jméno v přímém pořadí
- 2. indikátor: nedefinován
- \$a Jméno akce nebo jurisdikce jako vstupní prvek (NO)
- \$n Číslo (pořadí) akce (O)
- \$d Datum konání akce (O)
- \$c Místo konání akce (O)
- \$e Podřízená složka (O)
- \$7 Kontrolní číslo (NO)

Doplňující informace k záhlavím

368 Jiné související informace o osobě nebo korporaci (O)

- \$a Typ korporace (O)
- \$s Počáteční datum rozmezí (NO)
- \$t Konečné datum rozmezí (NO)

370 Související místo (O)

- \$c Související země (O)
- \$e Sídlo korporace (O)
- \$f Jiné související místo (O)
- \$s Počáteční datum rozmezí (NO)
- \$t Konečné datum rozmezí (NO)

- 372 **Oblast působnosti (O)**
\$a Oblast působnosti (O)
\$s Počáteční datum rozmezí (NO)
\$t Konečné datum rozmezí (NO)

377 **Související jazyk (O)**

- \$a Kód jazyka (O)

Směrování a odkazy

- 410 **Odkaz viz – jméno korporace (O)**
1. indikátor: 0 = Invertovaná forma jména
1 = Jméno jurisdikce
2 = Jméno v přímém pořadí
2. indikátor: nedefinován
\$a Jméno korporace nebo jurisdikce jako vstupní prvek (NO)
\$b Podřízená složka (O)
\$n Číslo akce (O)
\$d Datum konání akce (O)
\$c Místo konání akce (O)
\$2 Jazyk katalogizace (NO)
\$0 o (NO)

411 **Odkaz viz – jméno akce (O)**

1. indikátor: 0 = Invertovaná forma jména
1 = Jméno jurisdikce
2 = Jméno v přímém pořadí
2. indikátor: nedefinován
\$a Jméno akce nebo jurisdikce jako vstupní prvek (NO)
\$n Číslo akce (O)
\$d Datum konání akce (O)
\$c Místo konání akce (O)
\$e Podřízená složka (O)
\$2 Jazyk katalogizace (NO)
\$0 o (NO)

- 510 **Odkaz viz též – jméno korporace (O)**
1. indikátor: 0 = Invertovaná forma jména
1 = Jméno jurisdikce
2 = Jméno v přímém pořadí
2. indikátor: nedefinován

\$w Řídící podpole (NO): a = dřívější záhlaví b = novější záhlaví
\$a Jméno korporace nebo jurisdikce jako vstupní prvek (NO)
\$b Podřízená složka (O)
\$n Číslo akce (O)
\$d Datum konání akce (O)
\$c Místo konání akce (O)
\$7 Kontrolní číslo (NO)

511 Odkaz viz též – jméno akce (O)

1. indikátor: 0 = Invertovaná forma jména
1 = Jméno jurisdikce
2 = Jméno v přímém pořadí

2. indikátor: nedefinován

\$w Řídící podpole (NO): a = dřívější záhlaví b = novější záhlaví
\$a Jméno akce nebo jurisdikce jako vstupní prvek (NO)
\$n Číslo akce (O)
\$d Datum konání akce (O)
\$c Místo konání akce (O)
\$e Podřízená složka (O)
\$7 Kontrolní číslo (NO)

Poznámky, všeobecné informace, elektronické umístění a přístup

665 Odkaz na historii záhlaví (někdy též Komplexní poznámka) (NO)

\$a Odkaz na historii záhlaví (O)

667 Neveřejná všeobecná poznámka (O)

\$a Neveřejná všeobecná poznámka (NO)

670 Zdroj nalezených informací (O)

\$a Zdroj citace (NO)
\$b Nalezená informace (NO)
\$u Unifikovaný identifikátor zdroje (O)

675 Zdroj prověřovaný s negativním výsledkem (NO)

\$a Citace zdroje (O)

678 Biografické nebo historické údaje (O)

1. indikátor: # = Informace o typu údajů nejsou uvedeny
1 = Administrativní historie

2. indikátor: nedefinován

\$a Biografické nebo historické údaje (O)

680 Veřejná všeobecná poznámka (někdy též Poznámka) (O)

\$i Vysvětlující text (O)

\$a Záhloví či zpřesnění (O)

682 Informace o zrušeném záhlaví (NO)

\$i Vysvětlující text (O)

\$a Náhrada záhlaví (O)

856 Elektronické umístění a přístup (O)

1. indikátor (Způsob zpřístupnění): 4 (HTTP)

2. indikátor (Vzájemný vztah): 2 (Související zdroj)

\$u Adresa elektronického zdroje (O)

\$y Text odkazu (O)

\$4 N (NO)

Národní pole:

906 Interní údaje o zpracování (O)

\$a Stavový kód a datum

\$b Podpis katalogizátora

\$c Druh opravy/doplnění

VYSVĚTLENÍ

- (O) a (NO) značí opakovatelné nebo neopakovatelné pole/podpole.
- Pokud má některé pole oba indikátory nedefinované, nejsou tyto indikátory v přehledu uváděny.

PŘÍKLAD KORPORACE VE STANDARDNÍM FORMÁTU

Ident. číslo	ko2002101546
Záhloví	📍 <u>Národní knihovna (Praha, Česko)</u>
Odkaz. forma	NK
	Národní knihovna v Praze
Předch. záhlaví	<u>Státní knihovna České socialistické republiky</u>
Násled. záhlaví	<u>Národní knihovna České republiky</u>

Viz též	<u>Klementinum (budova : Praha, Česko)</u>
Související země	Česko
Historie záhlaví	Dřívější název: Státní knihovna České socialistické republiky (1968-1989); novější název: Národní knihovna České republiky (od r.1995). Sídlem knihovny byl historický objekt Klementinum.
Biogr./Hist. údaje	Názvy korporace od r.1919: Veřejná a universitní knihovna v Praze (do r.1934); Národní a universitní knihovna v Praze (1935-1940); National- und Universitätsbibliothek (1941); Landes- und Universitätsbibliothek Prag I., Zemská a universitní knihovna Praha I. (1942-1945); Národní a universitní knihovna (1945-1957); Státní knihovna Československé republiky (1958-1960); Státní knihovna Československé socialistické republiky (1961-1967); Státní knihovna České socialistické republiky (1968-1989); Národní knihovna v Praze (1990-1994); Národní knihovna České republiky (od r.1995).
Zdroj	Statut Národní knihovny ČR

PŘÍKLAD STEJNÉ KORPORACE VE FORMÁTU MARC

LDR	----cz--a22----n--4500
FMT	KA
001	ko2002101546
003	CZ-PrNK
005	20171219120608.0
008	020206 n acnnaabn-----n-a a-----
040	a ABA001 b cze d ABA001
1102	a Národní knihovna (Praha, Česko) 7 ko2002101546
370	c Česko
4102	a NK 0 o
4102	a Národní knihovna v Praze 0 o
5102	a Klementinum (budova : Praha, Česko) 7 kn20020322468
5102	w a a Státní knihovna České socialistické republiky 7 ko2002101544
5102	w b a Národní knihovna České republiky 7 kn20010709069
665	a Dřívější název: Státní knihovna České socialistické republiky (1968-1989); novější název: Národní knihovna České republiky (od r.1995). a Sídlem knihovny byl historický objekt Klementinum.
667	a Záznam neprošel revizí podle pravidel RDA.
670	a Statut Národní knihovny ČR
678	a Názvy korporace od r.1919: Veřejná a universitní knihovna v Praze (do r.1934); Národní a universitní knihovna v Praze (1935-1940); National- und Universitätsbibliothek (1941); Landes- und Universitätsbibliothek Prag I., Zemská a universitní knihovna Praha I. (1942-1945); Národní a universitní knihovna (1945-1957); Státní knihovna Československé republiky (1958-1960); Státní knihovna

	Československé socialistické republiky (1961-1967); Státní knihovna České socialistické republiky (1968-1989); Národní knihovna v Praze (1990-1994); Národní knihovna České republiky (od r.1995).
906	a br20020206 b epol

PŘÍKLAD AKCE VE STANDARDNÍM FORMÁTU

Ident. číslo	ko20201072849
Záhlaví	<u>Knihy ve 21. století (konference) (14. : 2020 : Opava, Česko)</u>
Odkaz. forma	Knihy v 21. století (konference) (14. : 2020 : Opava, Česko)
Typ korporace/akce	mezinárodní konference ; konference
Související země	Česko
Sídlo organizace	Opava, Česko
Oblast působení	knihy ; knižní kultura
Jazyk	čeština
Zdroj	KKL
	Foberová, Libuše: Knihovny 3D - konference Knihy ve 21. století 2020 (Duha. Roč. 34, č. 1 (2020), s. 24-27)

PŘÍKLAD AKCE VE FORMÁTU MARC

LDR	-----cz--a22-----n--4500
FMT	KA
001	ko20201072849
003	CZ-PrNK
005	20200514063912.0
008	200513 n aznnaabn-----n-a a-----
040	a ABA003 b cze e rda
1112	a Knihy ve 21. století (konference) n (14. : d 2020 : c Opava, Česko) 7 ko20201072849
368	a mezinárodní konference a konference
370	c Česko e Opava, Česko
372	a knihy a knižní kultura
377	a cze
4112	a Knihy v 21. století (konference) n (14. : d 2020 : c Opava, Česko) 0 o
670	a KKL

670	a Foberová, Libuše: Knihovny 3D - konference Kniha ve 21. století 2020 (Duha. Roč. 34, č. 1 (2020), s. 24-27)
906	a za20200513 b skop
906	a op20200513 b svsv c Další info - doplnění; Oblast působení - nově
906	a oz20200514 b svsv c Záhloví - oprava

WEBOVÝ ODKAZ AUTORITNÍCH ZÁZNAMŮ KORPORACÍ A AKCÍ:

https://autority.nkp.cz/jmenne-autority/metodicke-materialy/metodika-korporace-cvicne_2/

SHRNUTÍ KAPITOLY

Tato kapitola obsahuje strukturu podrobného autoritního záznamu korporativní autority ve výměnném formátu MARC 21 s uvedením příkladů.

6 TEMATICKÉ VĚCNÉ AUTORITY – METODIKA TVORBY

CÍLE KAPITOLY

- Cílem této kapitoly je seznámení se stěžejní oblastí této opory, a to s tvorbou tezurů pro tematické věcné autority.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Tezaurus, věcné tematické autority, lexikální jednotka, sémantické vztahy.

Tato kapitola se podrobněji věnuje hlavním zásadám tvorby tematických věcných autorit.

Soubor tematických věcných autorit je řízený a abecedně uspořádaný soubor věcných selekčních údajů – **lexikálních jednotek**, mezi nimiž jsou vyjádřeny základní sémantické vztahy (ekvivalence, hierarchie, asociace).

Tematické věcné autority jsou určeny ke zpracování a vyhledávání dokumentů a informací v nich obsažených. Součástí autoritního záznamu je notační znak systematického selekčního jazyka související s autoritním záhlavím a nezbytný poznámkový aparát.

K základním charakteristikám tohoto souboru patří slovní zásoba, struktura sémantických vztahů a aplikační syntax.

6.1 Lexikální jednotka – slovní zásoba

Základním prvkem lexika souboru věcných autorit je lexikální jednotka neboli slovní vyjádření určitého pojmu.

V souboru věcných autorit existují dva typy lexikálních jednotek, a to:

- **preferovaný termín** – lexikální jednotka užívaná závazně při indexování k vyjádření určitého pojmu,
- **nepreferovaný termín** – ekvivalent preferovaného termínu; nepreferovaný termín není dokumentu přiřazován, ale slouží jako uživatelský vstup do abecedního rejstříku; uživatel je odkázán příslušným odkazem k ekvivalentnímu preferovanému termínu.

6.2 Tvorba lexikálních jednotek

Při výběru lexikálních jednotek se hledá substantivní tvar, kterým může být:

- jednoslovné substantivum,
- víceslovná lexikální jednotka (adjektivní spojení, předložková vazba),
- komplexní termín – dvě souřadně spojená substantiva označující komplexní pojem, tj. vztah daných pojmů, např. *rodina a škola, křesťanství a filozofie*,
- dodržuje se přirozený slovosled.

Lexikální jednotky (slova) jsou většinou tvořeny:

- podstatným jménem nebo spojením podstatných jmen (**běh, cvičení s kužely**)
- spojením podstatného a přídavného jména, popř. příslovce (**tělesně postižení, americký fotbal**)
- slovesa se převádějí na podstatná jména (**praní, žehlení**)
- slova jsou uváděna v 1. pádě množného čísla, pokud je to možné (**odpady**)
spojení slov (sousloví) tvořené podstatným a přídavným jménem píšeme na začátku s přídavným jménem (**americká literatura**)

Výjimku tvoří:

- odborné názvy (**kyselina sírová, hřib smrkový**)
- zeměpisná jména s označením světových stran (**Evropa střední, Morava jižní**)
- název kontinentu se píše (**Jižní Amerika**)
- je třeba omezovat výrazy s malou informační hodnotou (**základy, problémy, hodnoty, metody**) a vyhýbat se neurčitým (**vágním**) slovům

6.3 Struktura sémantických vztahů

Mezi lexikálními jednotkami je možno definovat tyto sémantické vztahy:

- **vztah ekvivalence,**

který je jedním ze základních předpokladů řízeného slovníku. Do vztahu ekvivalence jsou uváděny synonymní lexikální jednotky, tj. termíny, které se liší formou, ale jejichž obsah je identický. Jeden termín je vybrán jako preferovaný, ostatní se považují za nepreferované termíny a jsou odkázány na termíny preferované;

PŘÍKLAD:

terapie X léčba

terapie: preferovaný termín

léčba: odkazová forma

- **vztah hierarchie,**

který nastává mezi lexikálními jednotkami téhož sémantického okruhu a vyjadřuje poměr nadřazenosti a podřazenosti. Pojem je podřazený druhému pojmu tehdy, jestliže k jeho identifikaci musíme použít všechny znaky nutné k identifikaci nadřazeného pojmu, přičemž podřazený pojem má minimálně o jeden znak, kterým se od sebe liší, více;

PŘÍKLAD:

horniny

petrologie: nadřazený termín

vyvřelé horniny: podřazený termín

- **vztah asociace,**

který nastává mezi lexikálními jednotkami, které spolu významově souvisejí, avšak jejich vzájemný vztah není možno považovat za hierarchický.

PŘÍKLAD:

horniny

kámen, magma, petrogenese: asoc. termíny

6.4 MARC 21 formát pro věcné autority

Formát MARC definuje základní strukturu zápisu záznamu věcné autority:

1XX Záhloví – všeobecné informace,

4XX Směrování odkazu viz – všeobecné informace,

5XX Směrování odkazu viz též – všeobecné informace,

667-68X Poznámky – všeobecné informace,

7XX Propojovací záhlaví – všeobecné informace,

8XX Lokace, alternativní grafické prezentace – všeobecné informace.

Záhloví

- obsahuje preferovanou formu tematického termínu označujícího pojem, který chceme uložit do AUT báze. Jako preferovaná forma termínu se volí varianta termínu, která je obvyklá a běžně používaná v daném oboru. Termíny se zapisují v přirozeném slovosledu.

Odkaz

- obsahuje variantní formy termínu, tedy všechny známé varianty termínu, včetně invertovaných tvarů.

Viz též

- obsahuje nadřazené, podřazené a související (asociované) termíny. Tyto termíny musejí být uvozeny zkratkou, která označuje typ termínu: BT označuje nadřazený pojem, NT označuje podřazený pojem, RT označuje asociovaný pojem.

Anglický ekvivalent

- obsahuje anglickou verzi použitého termínu.

Poznámka

- obsahuje různé poznámky, v případě doplnění údaje ke stávajícímu (již existujícímu) tematickému autoritnímu termínu se uvede typ doplňovaného údaje, např. MDT, odkaz.

Zdroj

- zde se uvádí autor a titul dokumentu, ve kterém byl termín nalezen, k jehož věcnému zpřístupnění daný termín je potřebný.

V MARC formátu je důležité pro zápis věcné autority i uvedení MDT a skupiny Konspektu.

6.5 Notiční znak MDT v záznamu věcné autority

Základní funkcí notičního symbolu je určení dominantního oboru. Důležitou funkcí hraje i podpora při tvorbě hierarchické struktury univerzálního souboru, podíl na mezinárodní srozumitelnosti selekčního jazyka.

6.6 Údaj skupiny Konspektu v záznamu věcné autority

Součástí autoritního záznamu tematické autority je i údaj skupiny Konspektu. Tento údaj je ale nepovinný. Slouží k usnadnění rozhodování, do které skupiny Konspektu lze zařadit dokument (kam ve volném výběru umístit dokument), při jehož obsahové analýze jsme použili daný tematický termín jako základní (je z hlediska obsahu dokumentu nejdůležitější).

6.7 PŘÍKLADY VĚCNÝCH AUTORIT

PŘÍKLAD STANDARDNÍHO ZÁZNAMU TEMATICKÉ AUTORITY: LETCI

Ident. číslo	ph122260
Záhlaví	 <u>letci</u>
Odkaz. forma	piloti
Nadřazený termín	<u>dopravní profese</u>
	<u>posádka letadla</u>
Podřazený termín	<u>dopravní piloti</u>
	<u>sportovní letci</u>
	<u>vojenští letci</u>
	<u>kosmonauti</u>
Asoc. termín	<u>letectví</u>
	<u>letkyně</u>
	<u>létání</u>
MDT	 <u>629.73-051</u>
Angl. ekvivalent	air pilots
Skupina Konspektu	 <u>629 - Dopravní prostředky [19]</u>

PŘÍKLAD STEJNÉ AUTORITY V ZÁZNAMU MARC 21:

001	ph122260
072 7	a 629 x Dopravní prostředky 2 Konspekt 9 19
080	a 629.73-051 2 MRF_2003
150	a letci 7 ph122260
450	a piloti 0 o
550	a letectví 7 ph115130
550	a letkyně 7 ph317239
550	a létání 7 ph122523
550	w h a dopravní piloti 7 ph487835
550	w h a kosmonauti 7 ph114990
550	w h a sportovní letci 7 ph293190

550	w h a vojenští letci 7 ph127212
550	w g a dopravní profese 7 ph796899
550	w g a posádka letadla 7 ph548953
75007	a air pilots 2 eczenas
906	a wp20020124 b napo

PŘÍKLAD STANDARDNÍHO ZÁZNAMU TEMATICKÉ AUTORITY: BASKETBAL

Ident. číslo	ph114127
Záhlaví	 <u>basketbal</u>
Odkaz. forma	košíková
Nadřazený termín	<u>míčové hry</u>
Podřazený termín	<u>minibasketbal</u>
Asoc. termín	<u>basketbalové kluby</u>
	<u>basketbalové soutěže</u>
	<u>basketbalové týmy</u>
	<u>korfbal</u>
	<u>streetball</u>
	<u>basketbalistky</u>
	<u>basketbalisté</u>
MDT	 <u>796.323.2</u>
Angl. ekvivalent	basketball
Skupina Konspektu	 <u>796 - Sport. Hry. Tělesná cvičení [20]</u>

PŘÍKLAD STEJNÉ AUTORITY V ZÁZNAMU MARC 21:

001	ph114127
072 7	a 796 x Sport. Hry. Tělesná cvičení 2 Konspekt 9 20
080	a 796.323.2 2 MRF_2003
150	a basketbal 7 ph114127
450	a košíková 0 o
550	a basketbalistky 7 ph1059741
550	a basketbalisté 7 ph118779

550	a basketbalové kluby 7 ph291734
550	a basketbalové soutěže 7 ph291731
550	a basketbalové týmy 7 ph114129
550	a korfbal 7 ph487829
550	a streetball 7 ph126134
550	w h a minibasketbal 7 ph490141
550	w g a míčové hry 7 ph115410
75007	a basketball 2 eczenas
75017	a Košarka b 796.323.2 2 scr
75037	a krepšinis b 796.323.2 2 lit
75057	a basketbal b 796.323.2 2 slo
75067	a Košarka b 796.323.2 2 slv
906	a wu20050613 b java

6.8 TVORBA NOVÝCH VĚCNÝCH AUTORIT

Tvorba nových věcných autorit je v dnešní době spíše výjimečná, lze si vystačit s již vytvořenými věcnými autoritami. Platí to především pro veřejné knihovny s univerzálním fondem. Vědecké, případně vysokoškolské knihovny s odborným fondem, stále občas potřebují vytvořit novou věcnou autoritu. Proto je stále možné zasílat návrhy nových věcných autorit Národní knihovně ČR, která je posoudí.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Tato kapitola je obsáhlejší než předchozí kapitoly. Podrobněji charakterizuje problematiku tvorby tezaurů a tematických autorit a je považována za zásadní.

7 GEOGRAFICKÉ AUTORITY – TVORBA A PŘÍKLADY

CÍL KAPITOLY

- Pochopení problematiky tvorby geografických autorit ve výměnném formátu MARC 21.

KLÍČOVÁ SLOVA

Věcná autorita, geografická autorita, výměnný formát MARC 21.

U metodiky tvorby geografických autorit platí podobná pravidla jako u ostatních autorit, jen návrhy posuzují věcní katalogizátoři a odborníci na věcné autority v NK ČR. Geografická autorita má dost odlišnou strukturu a je specifická především používáním závorek a rozlišením, zda se jedná o město, pohoří, řeku, hrad atd.

Pro rozlišení a bližší určení používají geografické autority geografický kvalifikátor a obecný kvalifikátor.

Obecný kvalifikátor se zapisuje jako druhý v pořadí a je od geografického kvalifikátoru oddělen konvencí: **mezera dvojtečka mezera**.

PŘÍKLADY:

- Ostrava (Česko)
- Ostravice (Česko : oblast)
- Ostravice (Česko : řeka)
- Ostravice (Česko : řeka : povodí)
- Ještěd (Česko : hora)
- Ještěd (Česko : hora: oblast)
- Naučná stezka Bílá Opava (Česko)
- Veselí nad Moravou – Stará Turá (železniční trať)
- Národní park Šumava (Česko)

STRUKTURA GEOGRAFICKÉ AUTORITY PODLE FORMÁTU MARC

Návěští

Kontrolní pole a identifikační kódy*

001 Kontrolní číslo

003 Identifikátor kontrolního čísla

005 Datum posledního zpracování

008 Údaje pevné délky

040 Zdroj katalogizace

034 kódované kartografické matematické údaje

\$d Souřadnice – nejzápadnější délka

\$e Souřadnice – nejvýchodnější délka

\$f Souřadnice – nejvýchodnější šířka

\$g Souřadnice – nejjižnější šířka

040 Zdroj katalogizace

\$a Agentura zajišťující původní katalogizaci

\$b Jazyk katalogizace

\$c Agentura převádějící záznam do strojem čitelné podoby

043 Kód geografické oblasti

\$a Kód geografické oblasti

\$b Lokální kód geografické oblasti

\$2 Zdroj lokálního kódu

080 Mezinárodní desetinné třídění

1. indikátor vydání (#není informace, 0 - Úplné vydání, 1 - Zkrácené vydání)

2. indikátor nedefinován

\$a Klasifikační znak MDT

\$c Vysvětlující termín

\$2 Vydání (z kterého byl znak přidělen)

151 Záhloví – geografické jméno

indikátory nedefinované

\$a Geografické jméno

\$7 Identifikační číslo autority

551 Směrování odkazu viz též – geografické jméno (o)

\$a Geografické jméno

\$7 identifikační číslo autority

670 Zdroj nalezených informací

68000 Veřejná všeobecná poznámka

75107 Propojovací záhlaví – geografické jméno (o)

\$a Geografické jméno jako

\$7 Identifikační číslo autority

85642 Elektronický přístup

1. indikátor Způsob zpřístupnění (4 HTTP)
2. indikátor Vzájemný vztah (2 související zdroj)

\$u Adresa elektronického zdroje

\$y Text odkazu

\$4 N

906 Sledování on-line oprav

\$a Kód úpravy – datum ve formalizované podobě

\$b Podpis

PŘÍKLAD STANDARDNÍHO ZÁZNAMU GEOGRAFICKÉ AUTORITY

dent. číslo	ge128535
Záhlaví	📍 <u>Opava (Česko : oblast)</u>
Kód geogr. oblasti	e-xr--- e-xr-mo
Odkaz. forma	Opava-oblast (Česko)
Asoc. termín	<u>Opava (Česko : okres : 1850-1855)</u>
	<u>Opava (Česko : okres : 1868-1949)</u>

	Opava (Česko : okres : 1949-1960)
	Opava (Česko : okres : 1960-)
	Opava (Česko)
	Opavské Slezsko
MDT	 (437.326)
	 (437.26/.3)
Angl. ekvivalent	Opava Region (Czechia)
GPS	49°56'19.5"N, 17°54'8.8"E Zobrazit na mapě

PŘÍKLAD STEJNÉ GEOGRAFICKÉ AUTORY V ZÁZNAMU MARC 21

LDR	----cz--a22----n--4500
FMT	GA
001	ge128535
003	CZ-PrNK
005	20121024094721.0
008	000804 n acznnbabn-----n-a a-----
034	d E017.9024 e E017.9024 f N049.9388 g N049.9388
040	a ABA001 b cze d ABA001
043	a e-xr--- b e-xr-mo 2 czenas
080	a (437.326) 2 MRF_2003
080	a (437.26/.3) 2 MRF_1999
151	a Opava (Česko : oblast) 7 ge128535
451	a Opava-oblast (Česko) 0 o
551	a Opava (Česko : okres : 1850-1855) 7 ge725969
551	a Opava (Česko : okres : 1868-1949) 7 ge725970
551	a Opava (Česko : okres : 1949-1960) 7 ge725971
551	a Opava (Česko : okres : 1960-) 7 ge130310
551	a Opava (Česko) 7 ge130311
551	a Opavské Slezsko 7 ge134649
75107	a Opava Region (Czechia) 2 eczenas
8564	u http://aleph.nkp.cz/aleph/cgi/show_map?ll=49.93875,17.90244&z=12 y Zobrazit na mapě 4 N
906	a wp20010914 b hedo

WEBOVÝ ODKAZ NA GEOGRAFICKÉ AUTORITY

<http://text.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/vecne-zpracovani-vecne-autority/geogr-autor1>

SHRNUTÍ KAPITOLY

Seznámení se s problematikou tvorby geografických autorit s uvedením příkladů.

8 CHRONOLOGICKÉ AUTORITY

CÍL KAPITOLY

- Porozumět tvorbě chronologických autorit.

KLÍČOVÁ SLOVA

Věcná autorita, chronologická autorita, výměnný formát MARC 21.

Chronologické autority jsou součástí věcných autorit, takže pro jejich tvorbu a schvalování platí stejná pravidla posouzení jako pro věcné a geografické autority. Chronologické autority se zapisují pomocí číslovek (případně kombinace číslovek s předložkami od, do a výrazem století).

PŘÍKLADY:

20. století

1831-1840

3. století př. Kr.-10. století po Kr.

od 2001

do 13. století

VYSVĚTLENÍ MARC 21 STRUKTURY PRO CHRONOLOGICKÉ AUTORITY:

Návěští

001 Kontrolní číslo

003 Identifikátor kontrolního čísla

005 Datum posledního zpracování

008 Údaje pevné délky

040 Zdroj katalogizace

045 Časové období obsahu dokumentu

\$a Kód časového období

148 Záhloví – chronologický termín

Indikátory nedefinovány

\$a Chronologický termín

\$7 Identifikační číslo autority

448 Směrování odkazu viz chronologický termín (o)

\$a Chronologický termín

\$0 Specifický vztah

6809 Veřejná všeobecná poznámka

\$i Vysvětlující text

74807 Propojovací záhlaví – chronologický termín

\$a Chronologický termín

\$7 Identifikační číslo autority

906 Sledování on-line oprav

\$a Kód úpravy – datum ve formalizované podobě

\$b Podpis

PŘÍKLAD STANDARDNÍHO ZÁZNAMU CHRONOLOGICKÉ AUTORITY:

Ident. číslo	ch1084011
Záhlaví	 <u>do 13. století</u>
Kód čas. období	--q-
Odkaz. forma	do 1300
	poč.-1300

PŘÍKLAD STEJNÉ CHRONOLOGICKÉ AUTORITY VE FORMÁTU MARC:

LDR	-----nz--a22-----n--4500
FMT	CA
001	ch1084011
003	CZ-PrNK
005	20200828142803.0
008	080612 n anznbnabn-----n-a a-----
040	a ABA001 b cze
045	a --q-
148	a do 13. století 7 ch1084011
448	a do 1300 0 o

448 |a poč.-1300 |0 o

906 |a wp20200828 |b irpi

WEBOVÝ ODKAZ NA CHRONOLOGICKÉ AUTORITY:

<https://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/roztridit/chronoludaje-10>

9 FORMÁLNÍ DESKRIPTORY

CÍL KAPITOLY

- Stručné seznámení s formálními deskriptory, které jsou součástí věcných autorit.

KLÍČOVÁ SLOVA

Forma, žánr, formální deskriptor, výměnný formát MARC 21.

Poslední věcnou autoritou jsou formální deskriptory. Označují žánr nebo formu dokumentu. Slouží jako zdroj ověřených a unifikovaných záhlaví na označení žánru a formy popisovaného nebo vyhledávaného informačního zdroje.

Příklad:

Romány

Eseje

Populárně naučné publikace

Vysokoškolské učebnice

VYSVĚTLENÍ MARC 21 STRUKTURY PRO FORMÁLNÍ AUTORITY:

Návěští:

001 Kontrolní číslo

003 Identifikátor kontrolního čísla

005 Datum posledního zpracování

008 Údaje pevné délky

040 Zdroj katalogizace

080 Mezinárodní desetinné třídění

1. indikátor vydání (#není informace, 0 - Úplné vydání, 1 - Zkrácené vydání)

2. indikátor nedefinován

\$a Klasifikační znak MDT

\$c vysvětlující termín

\$2 Vydání (z kterého byl znak přidělen)

155 Záhloví – žánr/forma

\$a Žánr/forma

\$7 identifikační číslo autority

6809 Veřejná všeobecná poznámka

\$i Vysvětlující text

75507 Propojovací záhlaví – žánr/forma

\$a Chronologický termín

\$7 identifikační číslo autority

906 Sledování on-line oprav

\$a Kód úpravy – datum ve formalizované podobě

\$b Podpis

PŘÍKLAD STANDARDNÍHO ZÁZNAMU FORMÁLNÍHO DESKRIPTORU

Ident. číslo	fd131864
Záhloví	🔴 <u>populárně-naučné publikace</u>
MDT	🔴 <u>(0.062)</u>
Angl. ekvivalent	popular works
Poznámka	Populárně naučné publikace obsahují informace různých oborů vědy, přírody, techniky, umění. Na rozdíl od odborných publikací jsou psány srozumitelným a poutavým stylem a jsou určeny laické veřejnosti všech věkových kategorií.

PŘÍKLAD STEJNÉHO FORMÁLNÍHO DESKRIPTORU VE FORMÁTU MARC:

LDR	-----nz--a22-----n--4500
FMT	FA
001	fd131864
003	CZ-PrNK
005	20190827102648.0
008	021128 n anznbnabn-----n-a a-----
040	a ABA001 b cze
080	a (0.062) 2 MRF_2003
155	a populárně-naučné publikace 7 fd131864
6809	i Populárně naučné publikace obsahují informace různých oborů vědy, přírody, techniky, umění. Na rozdíl od odborných publikací jsou psány srozumitelným a poutavým stylem a jsou určeny laické veřejnosti všech věkových kategorií.

75507 |a popular works |2 eczenas

906 |a wp20041213 |b maba

WEBOVÝ ODKAZ NA FORMÁLNÍ DESKRIPTORY

[formalni-deskripty-pouzivane-pri-vecnem-zpristupneni-informacnich-zdroju
\(nkp.cz\)](http://formalni-deskripty-pouzivane-pri-vecnem-zpristupneni-informacnich-zdroju(nkp.cz))

SHRNUTÍ KAPITOLY

Pochopení principu vytváření formy, žánru pro typ dokumentu.

SHRNUTÍ STUDIJNÍHO TEXTU

Studijní opora **Tvorba tezurů a souborů národních autorit** je určena pro všechny, kteří se chtějí orientovat v problematice národních autorit.

Po přečtení opory získáte přehled o základních definicích, které souvisejí s národními autoritami, jejich tvorbou a zápisem.

Případné další informace k této oblasti je vhodné doplnit vlastním studiem a k tomu je určena na konci zmíněná použitá literatura.

LITERATURA

AUT – Databáze národních autorit Národní knihovny ČR [online]. [cit. 2021- 12-21].

Dostupné z:

http://aleph.nkp.cz/F/5K9B6GDN4D2E1IYSTKRA91FJFTJ11UTFRM8TU98EFRHNN12NTE-05600?func=file&file_name=find-b&local_base=AU

ČSN ISO 5963 (010174). *Dokumentace. Metody analýzy dokumentů, určování jejich obsahu a výběru lexikálních jednotek selekčního jazyka*. Český normalizační institut, březen 1996. 12 s.

Jmenné autority. In: *Autority ČR* [online][2021-12-21]. Dostupné z:

<https://autority.nkp.cz/jmenne-autority>

Katalogizace podle RDA ve formátu MARC 21 – tištěné a elektronické monografie – katalogizace na úrovni minimálního záznamu [pdf]. Praha: Národní knihovna ČR, 2014 [cit 2019-10-11]. Dostupné také z: <http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/katalogizace-podle-rda-ve-formatu-marc-21-tistene-a-elektronicke-monografie-katalogizace-na-urovni-minimalnihodoporuceneho-zaznamu-1>

KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) [online databáze]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003 – [cit. 2021-12-22]. Dostupné z:

https://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=findb&local_base=kt

Kovář, Blahoslav. *Věcné pořádkání informací a selekční jazyky*. Praha: ÚVTEI 1984

Národní autority ČR [online]. [cit. 2021-12-21]. Dostupné z: <http://autority.nkp.cz/>

Národní autority ČR: Věcné autority. [online]. [cit. 2021-12-21]. Dostupné z:

<http://autority.nkp.cz/vecne-autority>

PŘIBYLOVÁ, Jarmila a Jaroslava SVOBODOVÁ. RDA – nová katalogizační pravidla. *Čtenář: měsíčník pro knihovny*, 2014, 66 (10), s. 343–347. ISSN 0011-2321.

RDA – Národní knihovna ČR [online]. [cit. 2021-12-21]. Dostupné z:

<http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/rda>

Soubor tematických autorit: základní informace. In: *Národní knihovna ČR* [pdf]

[2021-12-21]. Dostupné z: <https://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/vecne-zpracovani-vecne-autority/soubor-tematickych-autorit-zakladni-informace>

Tematické autority: kooperace. In: *Autority NK ČR* [online] [2021-12-21]. Dostupné z:

<https://autority.nkp.cz/kooperace>

Ustanovení mezinárodních zásad katalogizace: heslář (1. česká verze, 31. 8. 2017) [pdf]. Praha: Národní knihovna ČR, 2017 [cit. 2021-12-21]. Dostupné z:

[:https://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/informativni-materialy/ustanoveni-mezinarodnich-zasad-katalogizace](https://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/informativni-materialy/ustanoveni-mezinarodnich-zasad-katalogizace)

Věcné autority. Věcné zpracování. In: *Národní knihovna ČR* [online] [2021-12-21]. Dostupné z: <https://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/katalogizacni-politika/veczprac1>

VODIČKOVÁ, Hana. Soubory autorit – příspěvek nejen terminologický. *Národní knihovna: knihovnická revue* [online]. [cit. 2021-10-21]. 1999, č. 2, s. 63-70. ISSN 1214-0678. Dostupné z: <http://full.nkp.cz/NKKR/Nkkr9902/9902063.htm>

Název: Tvorba tezaurů a souborů národních autorit
Verze: 1.0
Autor: Mgr. Dagmar Staňová
Počet stran: 53 s.
Rok vydání: 2021
Jazyková korektura: Markéta Roupcová